

Een Zwitserse verpleegster laat alles achter om moeders in nood
te helpen tijdens twee verwoestende oorlogen.

De kraam kliniek

Mario Escobar

Roman

Mario Escobar

De kraamkliniek

Roman

Vertaald door Willem Keesmaat

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

Voor de collega's met wie ik naar Frankrijk ben afgereisd en de kraamkliniek in Elné heb ontdekt, en voor de tranen die we hebben geplengd om de verloren kinderen van de Tweede Spaanse Republiek.

Voor de tientallen kinderen die op het strand van Argelès-sur-Mer begraven liggen en nooit meer zullen worden getroost.

Voor mijn ouders, oorlogskinderen die honger, angst en vernederingen hebben moeten doorstaan, omdat ze eenvoudigweg aan de verkeerde kant waren geboren.

Op de dag dat mijn zoontje in de verloskamer van de kraamkliniek werd geboren, kon ik mijn tranen niet bedwingen. Iedereen dacht dat ik huilde van blijdschap, maar alleen ik wist dat ik huilde om het kind dat ik in het zand bij Argelès begraven had zien worden.

Mercè Domènech, republikeinse moeder

*Er is een Spanjaard
die wil leven
tussen een Spanje
dat stervende is
en een Spanje
dat geeuwt.
Kleine Spanjaard
die deze wereld betreedt,
moge God je behoeden.
Een van de twee Spanjes
zal je hart laten bevriezen.*

Antonio Machado, Spaanse dichter

Proloog

Cleveland, Ohio, Verenigde Staten
24 december 1995

Ik was me altijd al bewust geweest van de vluchtigheid van het leven, waardoor ik me door elke minuut heen haastte alsof het mijn laatste kon zijn. Wanneer ik mijn grootmoeder Isabel bezocht, die buiten de stad en aan zee woonde, zei ze altijd dat de tijd onverbiddelijk voortschreed. Dat alle mensen van wie we ooit hebben gehouden, langzaam en stilletjes uit ons leven verdwenen. Onze ouders, vrienden en onderwijzers verlaten ons en keren nooit meer terug. Haar woorden maakten indruk op me, hoewel ik te jong was om de afgrond van de vergetelheid te begrijpen. Maar ik luisterde graag naar haar buitenlandse accent terwijl ik naar het knappende vuur in de haard keek. Dat waren de momenten waarop ik me het veiligst voelde. Sindsdien heb ik dat gevoel altijd nagejaagd.

Mijn ouders gingen scheiden en daarna overleed mijn grootvader. Ik had het gevoel alsof de grond onder mijn voeten openspleet terwijl ik mijn weg zocht door het studentenleven. Het enige waarvan ik rustig werd en wat me stabiliteit gaf, was een bezoekje aan mijn grootmoeder. Tegen die tijd woonde ze al een paar jaar in een bejaardenhuis, waar ze haar tijd uitzat tot ze naar haar eeuwige rustplaats zou vertrekken. Op sommige zondagmiddagen, waarop we loom van de tuin van het bejaardenhuis genoten, praatte ze nogal eens over het verleden.

Maar ze repte met geen woord over de oorlog die ze in Spanje had meegemaakt. Misschien was wat ze had meegemaakt zo pijnlijk geweest dat stilzwijgen het enige wapen was om ermee om te gaan.

Op een lange, koude wintermiddag sloot mijn grootmoeder heel even haar ogen en glimlachte, alsof haar ziel een glimp van iets moois had opgevangen. Ik bestudeerde haar en was getuige van haar laatste ademtocht, die met een diepe vrede uit haar wegvloede. Ik gaf een kneepje in haar gerimpelde hand – hij was nog warm – en legde mijn hoofd op haar schouder. Mijn thuis was voor altijd verdwenen.

De volgende dag was de eenvoudige begrafenis. We waren met amper tien man. Bijna alle vrienden en kennissen van mijn grootouders waren lang geleden al overleden. Mijn moeder legde een rode anjer op de kist, voor die werd bedekt door bevroren scheppen aarde. Mijn ouders vertrokken weer, allebei een andere kant op, maar ik ging terug naar de kamer van mijn grootmoeder om haar paar overgebleven persoonlijke bezittingen in te pakken.

Het hoofd van de betreffende afdeling condoleerde me en gaf me een lege doos mee. Mijn maag kromp ineen toen ik de kamer binnenging; de ziel was eruit. Ik zocht foto's bij elkaar, en boeken, een aantal zilveren sieraden, een paar vergulde armbanden, de oude bijbel van mijn grootvader en een antieke vulpen. En toen kreeg ik het gevoel dat er naar me gekeken werd. Ik draaide me om en zag een oude vrouw in de deuropening staan. Haar grote, donkere ogen vielen op in het bijna rimpelloze, donkere gezicht dat werd omlijst door grijs, krullend haar.

'Het spijt me zo voor je, lieverd,' zei ze met een vriendelijkheid die die van mijn grootmoeder evenaarde.

'Dank u.'

'Ik ben Melody Jackson. Ik ben van de kamer hiernaast.'

'O, ja, mijn grootmoeder heeft het over u gehad.'

'We hebben elkaar nooit ontmoet, omdat mijn zoon me 's zondags altijd mee naar de kerk neemt, om daarna bij hem te

eten – ik kan geen week zonder zijn kip met dumplings.’

‘Het is fijn u te ontmoeten. Maar ik ben hier klaar en sta op het punt om weg te gaan.’

‘Ga je gang. Jonge mensen hebben altijd dingen te doen en moeten overal heen. Maar hier is tijd het enige waar we te veel van hebben,’ zei ze met een glimlach. Hoewel haar tanden enigszins vergeeld waren, had de vrouw nog steeds iets van haar jeugdige schoonheid behouden.

‘Vermoedelijk, ja.’

‘Ik zal onze lieve Isabel missen. Wat een zwaar leven heeft ze gehad voordat ze naar ons land kwam.’

Die opmerking zette me stil en ik liet de doos op het dressoir staan. ‘Heeft ze het met u over haar jeugd in Spanje gehad?’

‘Dat is zo’n beetje het enige waar we het over hebben gehad... Hoe ze je grootvader ontmoette, hoe knap hij was, hun liefdesgeschiedenis in Barcelona, hoe vreselijk de oorlog was, alles over Frankrijk en over Elisabeth, de vrouw die haar leven redde.’

Mevrouw Jackson nam voorzichtig plaats op de rand van het bed en ik ging in mijn grootmoeders gemakkelijke stoel zitten. Ik durfde nauwelijks adem te halen en vroeg zacht: ‘Zou u me dat verhaal willen vertellen?’

‘Welk verhaal precies, lieverd?’

‘Allemaal. Ik wil alles weten.’

Mevrouw Jackson glimlachte, vlocht haar vingers in elkaar en knikte lichtjes. ‘Wat ik te zeggen heb, kan ik niet op een namiddag of zelfs in een week vertellen. Het is een compleet levensverhaal. Ik hoop dat ik het me allemaal kan herinneren.’

Ik boog me naar voren om te luisteren.

‘Het verhaal van je grootmoeder kan op zo veel verschillende manieren en plaatsen beginnen, maar ik denk dat het het beste is als ik begin bij het begin. Isabel is in een modernistisch huis in Barcelona geboren, op 658 Gran Vía. Het was helemaal niet de bedoeling dat ze op zo’n chique plek ter wereld zou komen, maar haar moeder werkte al meer dan tien jaar in dat huis. Je

overgrootmoeder, Ramona, wilde niet dat haar dochter zou opgroeien als dienstmeisje en dat begrijp ik – ik heb zelf namelijk heel mijn leven voor de kinderen van anderen gezorgd. Daarom probeerde ze haar dochter een andere toekomst te geven. De wereld was aan het veranderen en Ramona vond dat het hoog tijd werd dat familie Dueñas haar eigen wereld zou betreden. Wat je overgrootmoeder niet wist, was dat de twintigste eeuw waar zo veel mensen over droomden, een tijdperk vol gruwelen zou worden. Mensen brachten elkaar om het leven voor hun idealen en hun dromen over een nieuwe wereld. Ze sleepten bijna heel de planeet mee de afgrond in en kregen het voor elkaar om het leven in één lange nacht vol lijden te veranderen.’

Deel 1

Verbanning

1

Isabel

Barcelona

17 januari 1939

‘Als je het onverwachte niet verwacht, zul je het nooit vinden.’ Dat was een van de eerste zinnen die Peter in zijn gebrekkige Spaans tegen me zei. Hij hield van boeken en reizen en wilde het leven van een avonturier leiden, hoewel hij daar totaal niet op leek. Zijn ronde brillenglazen, zijn kleine, blauwe ogen, die altijd alertheid en nieuwsgierigheid uitstraalden, zijn steile, blonde haar dat zich bij zijn slapen begon terug te trekken en zijn magere lichaam gaven hem niet bepaald de glamoureuze uitstraling van een filmster. Maar hij kon hard rennen en was blijkbaar een uitstekend scherpschutter.

We hadden elkaar al in geen maanden meer gezien. Hij had me gevraagd om voor de veiligheid naar Barcelona te gaan, omdat hij betwijfelde of de republiek nog een jaar oorlog zou overleven. Ik was zo vreselijk verliefd op die slungelige yankee, dat ik op dat punt in de oorlog alleen maar bij hem wilde zijn.

Susana zat naast me militaire uniformen te naaien. Ze keek op en draaide zich toen naar mij toe. Er lag een angstige en bezorgde blik in haar ogen die ik al een tijdje niet had gezien. En toen hoorden we de motoren van de vliegtuigen die over Barcelona vlogen. En het gefluit van vallende bommen.

We sprongen op vanachter onze naaimachines en de kaki stof, en gingen ervandoor. Zo’n vijftientig vrouwen probeerden

zich tegelijk door de deuropening te wringen toen een harde klap het gebouw deed schudden en de ramen uit de sponningen blies. We bedekten ons gezicht met onze handen en doken in elkaar. Sommigen van mijn collega's deden het letterlijk in hun broek. Al ons geduw en getrek had uiteindelijk tot resultaat dat we door de deuropening wisten te komen. Matilde en Monserrat waren gevallen en de anderen liepen hen onder de voet in een poging weg te komen. Ik trok hen overeind en greep toen Ana vast. Ze was nog maar vijftien, had blond haar en een onschuldig gezicht, en ze was zo mager dat ik me afvroeg hoe ze in leven wist te blijven. Ze wreef over haar zij en kreunde, alsof ze een rib had gebroken. Ik sloeg een van haar armen over mijn schouder en we haastten ons zo goed en kwaad als dat ging naar de schuilkelder van een belendend gebouw.

Vlammen en rook kolkten omhoog uit het gebouw dat de afgelopen paar maanden onze werkplaats en onderkomen was geweest. In de tussentijd namen we met twee treden tegelijk de trap naar de kelder, terwijl we ons best deden om niet te struikelen. Mijn gedachten werkten op topsnelheid, in een poging om te bepalen wat ik nu moest doen. Peter was ergens in Tarragona aan het front en ik bevond me hier in een belegerde stad die op het punt stond om in fascistische handen te vallen.

De laatste vrouw die naar beneden kwam, deed de deur van de schuilkelder achter zich dicht en we kropen in het duister tegen elkaar aan. Het was ontzettend koud en we waren allemaal vermagerd. Voedsel was steeds schaarser geworden en daardoor leden we continu honger en kou.

Susana stak een aansteker aan en heel even staarden we allemaal naar dat kleine, geelblauwe vlammetje. 'We moeten weg uit Barcelona. Fermín vertelde me dat de fascisten nog maar vijftiwintig kilometer bij de stad vandaan zijn. Hij werkt op het kantoor van premier Negrín. De rode generaal heeft het al opgegeven. Het enige wat het tij misschien kan keren, is een oorlog in Europa.'

Ik wist dat Susana gelijk had, maar ik had Peter beloofd dat

ik in Barcelona zou blijven. Ik kon hem op geen enkele manier bereiken en als ik naar Frankrijk zou vertrekken, was ik bang dat ik hem nooit meer zou zien.

‘Ana wacht op Mike, net als ik op Peter wacht. Maar ik weet dat we hier weg moeten,’ reageerde ik.

Susana fronste haar voorhoofd. Ze mocht Ana niet echt en vond haar een burgertrutje met revolutionaire trekjes.

Op dat moment viel er vlakbij een bom. Onze schuilplaats schudde heen en weer en we moesten hoesten door het neer-dwarrelende stof. Het werd weer donker.

Toen het bombardement voorbij was, kropen we uit onze schuilplaats en werden we verblind door het daglicht. Ik schermde mijn ogen af met mijn hand en probeerde te zien wat er van ons gebouw was overgebleven. Het was niet meer dan een berg puin. Ergens daarbinnen lag alles wat ik uit Madrid had kunnen meenemen, waar ik Peter had ontmoet en waar ons liefdesverhaal was begonnen. Sinds die tijd was ik op de vlucht, zonder echte bestemming – eerst naar Alicante, toen naar Valencia en uiteindelijk naar Barcelona, de stad waar ik was geboren, maar waar ik niemand meer kende.

‘Ik ben alles kwijt,’ zei ik terwijl ik mijn hoofd liet zakken.

‘Wij allemaal,’ reageerde Susana. ‘Maar we hoeven in elk geval geen bagage mee te sjouwen wanneer we vertrekken.’

Met de rest van onze naaiateliercollega’s keken we toe hoe de boel verder afbrandde en alles verwerd tot het stof dat het ooit was geweest. En toen realiseerden we ons iets. Achter de vlammen klonk geschreeuw. We renden er zo dicht mogelijk naartoe en probeerden te zien wie het was.

‘Het is Neva!’ zei Monserrat. Neva was onze leidinggevende en zowel zij als Monserrat kwam uit L’Hospitalet. Ze kenden elkaar al sinds hun kindertijd. Monserrat wilde de vlammen al in lopen, maar de hitte was ondraaglijk en de rook verstikkend.

‘Dat gaat niet!’ zei ik, terwijl ik haar hand greep.

‘Ik kan haar niet levend laten verbranden!’ schreeuwde Monserrat en ze rukte zich los uit mijn greep. Ze zette zich schrap

en rende recht het brandende gebouw binnen. We stonden er allemaal als verlamd bij en verwachtten dat de overgebleven delen van het gebouw elk moment zouden kunnen instorten.

‘Haal water!’ riep ik. We haastten ons alle kanten op en gooiden al snel hele emmers water in de vlammen, in de hoop dat we in elk geval een veilig pad naar buiten konden creëren.

Ons gezicht werd zwart van de rook, maar opeens zagen we twee gezichten opdoemen. Monserrat sleepte Neva met zich mee en enkele seconden voor de rest van het gebouw instortte, wisten ze de straat te bereiken. We overgoten hen met water en wikkelden hen daarna in natte dekens. Het was waar – we konden het niet langer ontkennen. Als we Barcelona niet verlieten, zou de stad ons graf worden.

***

Elisabeth

La Junquera

17 januari 1939

Elisabeth Eidenbenz zat op de passagiersstoel van Zwingli, de oude bus die door de Zwitserse Samaritaan Federatie was gedoneerd. Ze was nog geen twee jaar in Spanje geweest en nu al op de vlucht terwijl het land om haar heen aan het instorten was. Ze veegde haar tranen weg met de mouw van de jas die ze over haar Rode Kruis-uniform droeg. Naast haar zat Miguel, een van de negenhonderd kinderen die Elisabeth aan het einde van 1937 uit Madrid had helpen ontsnappen. Hij keek op en vroeg: ‘Waarom huilt u, señorita Elisabeth?’

De jonge vrouw wist niet wat ze moest zeggen. Ze probeerde haar tranen te vervangen door een glimlach. Ze kwam uit een

streng calvinistisch milieu, waar van je werd verwacht dat je je emoties beheerste. Maar ondanks dat er in Zwitserland met opgetrokken wenkbrauwen naar openlijke emoties werd gekeken, was haar hart door al die kinderen gebroken. Ze wist dat de meesten van hen hun ouders nooit meer zouden terugzien.

‘O, gewoon grotemensendingen, zoals de oorlog. Wij maken er een puinhoop van en jullie, de kinderen, zitten met de gebakken peren.’

Het blonde joch met de donkere ogen trok verward zijn neus op om de woorden van zijn onderwijzeres. Hij was al meer dan een jaar bij señorita Elisabeth en was erg aan haar gehecht geraakt. Hoewel Miguel zijn ouders miste, kwam de jonge buitenlandse op dat moment nog het meest bij een moeder in de buurt. Hij kon zich nauwelijks nog het gezicht van zijn ouders herinneren, of hoe hun huis in Lavapiés er voor de oorlog had uitgezien.

Elisabeth wist dat ze zich toen al een tijdje in fascistisch territorium hadden bevonden. Franco's troepen hadden het grootste deel van Castellón en Tarragona bezet, maar haar groep had door die regio's heen gemoeten om in Barcelona te komen en daarvandaan in Frankrijk. Haar chef had hun een duidelijke opdracht gegeven: alle vrijwilligers moesten het land verlaten en de kinderen meenemen die niet door hun ouders waren opgehaald.

Ze dacht terug aan die zonnige morgen van 24 april 1937, toen ze in Burjassot, in Valencia, waren aangekomen, met vier vrachtwagens met drie ton aan hulpgoederen. Ze noemden de vrachtwagens Pestalozzi, Dunant, Wilson en Nansen. De groep vrijwilligers had het gevoel alsof ze met een spannend reisje bezig waren en vonden het een geweldig avontuur.

De nationalistenvan hadden alle hulp geweigerd. De chef van Elisabeth, Rodolfo Olgíati, had contact met de autoriteiten opgenomen om hun duidelijk te maken dat hun organisatie, de Servicio Civil Internacional, neutraal was, omdat wezen en hongerige kinderen tenslotte geen ideologie of politieke partij aan-

hingen – ze hadden gewoon hard hulp nodig. Maar het aanbod van Olgiati had niets weten uit te richten bij de nationalistien.

Het SCI-personeel hadden een verlaten huis omgetoverd tot hoofdkwartier. Het waren allemaal jonge idealisten, pacifisten, en veel van hen hingen het christelijk geloof aan.

Op 4 mei 1937 waren ze op weg gegaan naar Madrid, ondanks de gevaren. De stad lag onder vuur en werd gebombardeerd, en de republikeinse regering kon de doodsbanne en uitgeputte bevolking niet voeden. Dat was de eerste van heel wat ritten geweest en hij had diepe indruk op Elisabeth gemaakt. Het was voorjaar en nog steeds koel. Ze waren 's ochtends vroeg vertrokken om naar Madrid te gaan, waar ze met een wanhopige situatie werden geconfronteerd. De bevolking bezat niet de kracht om het nog langer vol te houden. Het SCI-personeel zocht zijn weg door een spookstad. Op de puinhopen van ingestorte gebouwen begon hier en daar al gras te groeien. Ze bereikten het gebied rond het Atocha Station, waar ze van plan waren om eten bij het Hospital General y de la Pasión af te leveren. De vier vrachtwagens staken het plein over toen het SCI-personeel vliegtuigmotoren boven hun hoofd hoorde. Ze hadden de opdracht om in noodgevallen hun truck te verlaten en een schuilplaats te zoeken. Elisabeth sprong uit de vrachtwagen en rende naar de ingang van een metrostation toe. De bommen begonnen op voetgangers te vallen en eentje raakte een bus vol mensen. Die vloog meteen in brand en de inzittenden probeerden er uit te komen, sommigen met brandende kleren.

Elisabeth voelde zich machteloos. Dit was echt een hel. Er naderde een volgend vliegtuig, dat laag overkwam en met zijn machinegeweren op de mensen schoot. De kogels vlogen hen om de oren. Elisabeth drukte zich tegen de grond en zag dat kleine brokstukken een vrouw die een baby in haar handen hield raakten. De vrouw had de baby op een parkbankje de borst gegeven en had geen tijd meer gehad om dekking te zoeken. De moeder bleef rechtop zitten, haar bebloede hoofd naar achteren geknakt. Toen het vliegtuig eenmaal verdwenen

was, rende Elisabeth naar haar toe om te helpen, maar ze ontdekte dat het al te laat was. De baby bleef drinken, zich nergens van bewust. Elisabeth pakte de baby zachtjes op en drukte haar dicht tegen zich aan.

‘Och, lieve God,’ zei ze huiverend, terwijl de tranen over haar lijkleke gezicht stroomden. De baby begon te huilen toen ze bij haar moeders borst vandaan werd gehaald en Elisabeth wiegde haar en fluisterde haar lieve woordjes toe terwijl voetgangers en verpleegsters uit het ziekenhuis zich een paar meter verderop over andere gewonden bekommerden.

En nu, anderhalf jaar later, nu ze Spanje probeerde te ontvluchten, overspoelden al die herinneringen Elisabeths gedachten. Hoe kon ze nou al die weerloze mensen achterlaten om haar eigen hachje te redden?

Ze schudde haar hoofd en keek door de voorruit. Het enige wat ze zag, was de achterkant van de vrachtwagen voor hen en twee donkere meisjes die onder het groene dekzeil door gluurden. Het enige voertuig dat het nog deed, was de vrachtwagen die Karl bestuurde. Die waarin Elisabeth zat, had het begeven en de derde had geen brandstof meer. Karl sleepte hen de heuvels op, die steeds steiler werden.

De lange rij personenauto’s en andere soorten voertuigen kwamen tot stilstand. Karl stapte uit de voorste vrachtwagen en Elisabeth volgde zijn voorbeeld.

‘Amparo!’ riep ze naar het oudste meisje van de groep, een kind van twaalf. ‘Let jij op de kleintjes en laat niemand uit de vrachtwagen.’ Amparo hield haar groene ogen op Elisabeth gericht en knikte vastberaden.

Elisabeth liep naar Karl toe, die de eindeloze rij wachtende voertuigen bestudeerde.

‘Ik ben bang dat de vrachtwagen het niet gaat redden. We bevinden ons nog maar een paar kilometer bij Le Perthus vandaan. Ik hoop dat de gendarmes ons zullen helpen om bij het Saint-Louis Ziekenhuis te komen.’

‘We hebben vierentachtig kinderen bij ons, Karl. Ik denk niet

dat ze ons in de sneeuw zullen laten overnachten.’

Karl fronste zijn voorhoofd; hij was duidelijk niet overtuigd. ‘Voor de Fransen zijn deze mensen gevaarlijke communisten. Ik denk niet dat ze begrijpen dat de vluchtelingen afkomstig zijn uit alle klassen, ideologieën, politieke partijen en overtuigingen. Het is voor hen eenvoudiger om ze allemaal af te schrijven. Op die manier is het makkelijker om hun geweten zuiver te houden.’

Elisabeth bestudeerde Karl. Hij was niet veel ouder dan zij, maar door de oorlog was hij snel volwassener en ouder geworden dan hij zo op het eerste gezicht leek.

‘Een paar van de meisjes moeten hoe dan ook naar het toilet. Vertrek niet zonder ons.’

Karl moest glimlachen. Elisabeth was de enige ter wereld die in staat was om hem de verschrikkingen om zich heen even te laten vergeten. ‘Je kunt maar beter opschieten. Deze karavaan kan elk moment weer in beweging komen.’

Elisabeth liep weg en riep de meisjes die hadden gezegd dat ze nodig moesten. Lourdes en Priscila waren een tweeling, identiek tot aan hun blauwe ogen en blonde vlechten toe. María was een klein Roma-meisje, dat ze langs de weg hadden gevonden. Ze wisten nog steeds niet hoe ze heette, omdat het kind nooit iets zei, dus noemden ze haar María. Elisabeth leidde de meisjes de weg af en het bos in, maar er waren overal mensen. Sommigen zaten te eten, anderen waren nog bezig om blikjes eten boven een vuurtje op te warmen en de meesten zaten alleen maar uit te rusten in de sneeuw. Ze staarden in de verte en de magere gezichten weerspiegelden de vermoeidheid en de droefheid in hun ziel. Hun wangen waren ingevallen en hun huid zag bleek door de uitputting en de ondervoeding.

Om wat privacy te hebben moest Elisabeth de meisjes een behoorlijk eind van de weg vandaan leiden, naar een grote boom toe. Ze bleef op wacht staan terwijl zij hun boodschap deden en liep toen weer terug. Maar de vrachtwagens stonden niet meer op hun plek.

‘Waar zijn ze naartoe gegaan?’ vroeg Lourdes.

Elisabeth keek verbijsterd om zich heen. Hoe kon Karl haar nou zomaar achterlaten? Ze bevond zich ergens aan het einde van de wereld, zonder eten, drinken of geld. Zij en de meisjes waren niet veel meer dan vier schaduwen die over een wit, desolaat landschap werden geworpen, waar de sneeuw alles verzwolg, inclusief de wegebbende kracht van hun kleine, weerloze groepje.

***

Peter

Sitges

18 januari 1939

Peter en vijftig van zijn kameraden waren alles wat er over was van de Abraham Lincoln Brigade, een groep Amerikaanse patriotten die zich bij een paar Spanjaarden had aangesloten om de democratie in Spanje van de ondergang te redden. Er was niet veel meer van de brigade over. Na de nederlaag bij de Ebro-rivier en de verdwijning van hun leider, Robert Hale Merriam, had de groep zich bij andere soldaten aangesloten om te proberen of ze bij Barcelona de fascistenaanpak konden tegenhouden. Terwijl de laatste vrijwilligers zich langs de Paseo Marítimo terugtrokken, naar de Iglesia de San Bartholomé y Santa Tecla, bestookte Franco's leger hen met artillerie.

Toen ze de kerk bereikten, sprong Peter op de steunmuur die het kerkplein van de kust scheidde en vandaar probeerde hij zijn mannen bij elkaar te houden.

De jonge officier was in 1936 in Spanje aangekomen om mee te doen aan de Volksolympiade, die was bedoeld als boycot voor de Olympische Spelen die door Hitler en zijn handlangers in

Berlijn was georganiseerd. Na een lange reis over de Atlantische Oceaan naar Londen en daarna met een andere boot naar Bilbao was Peter met zijn vriend Mike door Spanje gereisd. Ze zouden allebei deelnemen aan sprint- en estafettewedstrijden. Ze waren kampioenen uit Ohio, maar ze hadden geweigerd om hun land in Berlijn te vertegenwoordigen. Mike was een Jood uit New York en hij was woest dat zijn land niets deed om het naziregime te boycotten.

‘Mike, hou je hoofd uit het zicht als je het niet door de straat heen wilt zien rollen!’ blafte Peter toen de kogels de natuurstenen teisterden en hij er zelf ook snel af was gesprongen. De overige mannen verscholen zich achter het muurtje en probeerden op adem te komen, terwijl hun kapitein de landkaart bestudeerde en wachtte tot het vuren ophield, zodat ze hier weg konden voordat de fascisten hen volledig hadden omsingeld.

Er gingen geruchten dat Franco’s troepen geen soldaten van Internationale Brigades gevangennamen, die ze ervan beschuldigden dat ze recalcitrante communisten waren. Maar Peter wist dat die laatste bewering alleen maar fascistische propaganda was. Steve Nelson, een van de politieke *commissars*, was openlijk communist, maar er waren genoeg brigadeleiden die alleen maar sympathiseerden met de republikeinse partij. Edward Carter, een van Peters medestrijders, was daar een van. Hij was de zoon van zendelingen die jarenlang in China en India hadden gewerkt. Hijzelf was de zoon van een presbyteriaanse dominee, al moest hij toegeven dat hij en zijn vader het niet over alles eens waren – het feit dat Peter meevocht in de Spaanse Burgeroorlog was zo’n punt. Peters vader, Sam Davis, was een traditionele, oprechte man met wie vrijwel geen discussie te voeren viel. In elk geval volgens Peter.

Mike raakte zijn schouder aan. ‘Hé, was je nog van plan om ons hier weg te halen, of niet?’

Peter vouwde de kaart op. ‘Ja, niet ver hiervandaan liggen een aantal vissersboten. Ik denk dat we nog de meeste kans maken als we hier met een boot zien weg te komen.’

‘Ben je wel lekker? Weet jij hoe je een boot moet besturen dan?’

‘Mijn vader en ik gingen nogal eens het Eriemeer op en hij heeft me geleerd om de helmstok te bedienen. Dat moet genoeg zijn. We zitten niet ver bij Barcelona vandaan.’

Mike gebaarde naar de rest van de mannen en ze begonnen als gekken te schieten. Onder dekking van dat spervuur renden ze gebukt om de kerk heen, in de richting van de pier. Toen de laatste soldaten de hoek om kwamen, begon er een machinegeweer te ratelen. Mike ging tegen de vlakte.

Peter hielp zijn vriend overeind en zette hem tegen de kerkmuur.

‘Jullie moeten verder. Laat mij hier maar achter. De strijd is voorbij en misschien laten die varkens me wel in leven,’ hijgde Mike.

‘Weinig kans. Die jongens knallen je kop eraf zonder daar twee keer over na te denken.’ Peter sleepte zijn vriend zo goed en kwaad als dat ging mee toen de rest van zijn mannen de werf bereikten. Sergeant Robert Martínez zocht de grootste boot uit, hoewel ze ondertussen met niet meer dan dertig man meer waren. De soldaten maakten de landvasten los en hesen de zeilen, die onmiddellijk opbolden in de wind. Peter bevond zich nog maar een paar meter bij de boot vandaan. Hij hoorde schoten achter hem, draaide zich om en zag een Marokkaanse soldaat van het Spaanse Vreemdelingenlegioen met een dolk in zijn hand op hen af sprinten. Peter liet Mike snel op de grond zakken en probeerde de aanval te pareren. De rode ogen van de Marokkaan waren strak op die van hem gericht en Peter vroeg zich af waarom een Afrikaan en een Amerikaan zich in vredesnaam in deze broedermoordoorlog mengden.

De Afrikaan kwam dichterbij en de dolk bevond zich nog maar enkele tientallen centimeters bij een van Peters ogen vandaan toen Peter wegdook, draaide en opeens boven op de andere soldaat zat. Peter wist het mes uit de hand van zijn tegenstander te wringen en de Marokkaan schreeuwde van de pijn toen het

zich in zijn schouder begroef. Hij probeerde het eruit te trekken, maar Peter maakte gebruik van de afleiding en ramde hem herhaaldelijk in zijn gezicht tot hij buiten bewustzijn was. Daarna raapte hij Mike weer op en sprong met hem in de vissersboot.

‘Hij heeft een motor!’ riep Robert.

‘Dat is boffen,’ reageerde Peter, die meteen een ruk aan het aantrektouw gaf. Pas na meerdere pogingen kwam de motor eindelijk tot leven.

De boot verliet pijnlijk traag de pier terwijl er Afrikaanse soldaten naar hen toe kwamen rennen en op hen begonnen te schieten. De mannen van Peter lieten zich allemaal plat op het dek vallen. De kogels verbrijzelden een deel van de spiegel, maar boven de waterlijn. Toen ze ver genoeg op zee waren, keken ze over het randje en zagen het dorp steeds kleiner worden, waarna Peter in de richting van Barcelona stuurde. Het zou niet lang duren tot ze daar waren, maar zijn grootste zorg was of hij Isabel zou vinden. Hij was bang dat ze met de rest van de vluchtelingen de grens over was gevlucht en hij haar nooit meer zou zien.

De zon die het kristalheldere water deed schitteren, vulde Peter enkele momenten lang met een vredig gevoel. De oorlog betekende continu stress, met amper een moment om even vrij adem te halen. Tegelijk moest Peter toegeven dat hij zich, ondanks dat hij zich vaak zo dicht bij de dood bevond, nog nooit zo levendig had gevoeld.

Te midden van een humanitaire ramp brengt één vrouw hoop en compassie

Spanje, 1937. Vastbesloten om Franco's troepen te ontvluchten, laat Isabel Dueñas haar man achter aan het front en steekt ze de grens over. Ze belandt in een vluchtelingenkamp aan de Franse kust, zonder drinkwater of medische zorg. Haar toekomst ziet er somber uit – tot ze Elisabeth ontmoet.

De Zwitserse verpleegster Elisabeth Eidenbenz opent een kraamkliniek in het plaatsje Elne om te zorgen voor de vele aanstaande moeders die vanwege de Spaanse Burgeroorlog hun land hebben verlaten. Maar wanneer de Tweede Wereldoorlog uitbreekt, staan de twee vrouwen nog veel grotere uitdagingen te wachten.

Mario Escobar (Madrid, Spanje) studeerde geschiedenis. Voor *De kraamkliniek* verdiepte hij zich in het waargebeurde verhaal van Elisabeth Eidenbenz, die zo'n zeshonderd kinderen wist te redden van de dood. Eerder schreef hij *Het schooltje van Auschwitz* en *De meester van Warschau*. Zijn werk is in meer dan tien talen vertaald.

NUR 302

ISBN 9789029736312

9 789029 736312

KokBoekencentrum.nl

UITGEVERS | UTRECHT